

RAMOWY PROGRAM SZKOLENIA

Dokument przed redakcją i korektą językową

Tytuł programu

Ramowy program szkolenia w zakresie wspomaganie szkół w wychowaniu i kształtowaniu postaw (innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej) uczniów

Kompetencja kluczowa i etap edukacyjny

Kompetencje społeczno-obywatelskie, kompetencja inicjatywności i przedsiębiorczości, kompetencja świadomości i ekspresji kulturalnej I etap edukacyjny I etap edukacyjny

Opis kompetencji

Kształtowanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów ma szczególny wpływ na samorealizację i rozwój osobisty, aktywne obywatelstwo, integrację społeczną oraz zatrudnienie. Konieczność kształtowania tych postaw potwierdzają Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie¹. Dokument ten szczególną rolę przypisuje kompetencjom społeczno-obywatelskim, innowacyjności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej, których istotnym elementem są postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej.

---

¹ Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie

Kompetencje społeczno-obywatelskie

Definicja: są to kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe obejmujące pełny zakres zachowań przygotowujący osoby do skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym, szczególnie w społeczeństwach charakteryzujących się coraz większą różnorodnością, a także rozwiązywania konfliktów w razie potrzeby. Kompetencje obywatelskie przygotowują osoby do pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim w oparciu o znajomość pojęć i struktur społecznych i politycznych oraz poczucie się do aktywnego i demokratycznego uczestnictwa.

Wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją:

Wiedza: świadomość podstawowych pojęć dotyczących osób, grup, organizacji zawodowych, równości płci i niedyskryminacji, społeczeństwa i kultury; znajomość pojęć demokracji, równości, obywatelstwa i praw obywatelskich, łącznie ze sposobem ich sformułowania w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej i międzynarodowych deklaracjach.

Umiejętności: zdolność do konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach; wykazywanie się tolerancją, wyrażanie i rozumienie różnych punktów widzenia, negocjowanie połączone ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania, a także zdolność do empatii; radzenie sobie ze stresem i frustracją oraz wyrażanie ich w sposób konstruktywny; umiejętność rozróżnienia sfery osobistej i zawodowej. Krytyczna i twórcza refleksja oraz konstruktywne uczestnictwo w działaniach społeczności lokalnych i sąsiedzkich oraz procesach podejmowania decyzji na wszystkich poziomach (lokalny, krajowy, europejski).

Postawy: rozumienie zasad postępowania i reguł zachowania ogólnie przyjętych w różnych społeczeństwach i środowiskach; postawa współpracy, asertywności i prawości; zainteresowanie rozwojem społeczno-gospodarczym, komunikacją międzykulturową; docenianie różnorodności i poszanowanie innych ludzi; gotowość do pokonywania uprzedzeń i osiągania kompromisu. Gotowość do efektywnego zaangażowania z innymi ludźmi w działania publiczne, wykazywania solidarności i zainteresowania rozwiązaniem problemów stojących przed

lokalnymi i szerszymi społecznościami. Poszanowanie praw człowieka (w tym równości), jako podstaw demokracji, uznanie i zrozumienie różnic w systemach wartości różnych religii i grup etnicznych. Wykazywanie się poczuciem obowiązku, okazywanie i poszanowanie wspólnych wartości. Gotowość do poszanowania wartości i prywatności innych osób.

Kompetencja inicjatywności i przedsiębiorczości

Definicja: Inicjatywność i przedsiębiorczość oznaczają zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich do osiągnięcia zamierzonych celów. Stanowią one wsparcie dla indywidualnych osób nie tylko w ich codziennym życiu prywatnym i społecznym, ale także w ich miejscu pracy, pomagając im uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans; są podstawą bardziej konkretnych umiejętności i wiedzy potrzebnych tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym lub w nich uczestniczą. Powinny one obejmować świadomość wartości etycznych i promować dobre zarządzanie.

Wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją:

Wiedza: zdolność identyfikowania dostępnych możliwości działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej, w tym szerszych zagadnień stanowiących kontekst pracy i życia ludzi, takich jak ogólne rozumienie zasad działania gospodarki, a także szanse i wyzwania stojące przed pracodawcami i organizacjami. Osoby powinny być świadome zagadnień etycznych związanych z przedsiębiorstwami oraz tego, w jaki sposób mogą one wywoływać pozytywne zmiany, np. poprzez sprawiedliwy handel lub przedsięwzięcia społeczne.

Umiejętności: umiejętność proaktywnego zarządzania projektami (co obejmuje np. planowanie, organizowanie, zarządzanie, kierowanie i zlecanie zadań, analizowanie, komunikowanie, sporządzanie raportów, ocenę i sprawozdawczość), skutecznej reprezentacji i negocjacji oraz zdolność zarówno pracy indywidualnej, jak i współpracy w zespołach. Niezbędna jest umiejętność oceny i identyfikacji własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach.

Postawy: postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się inicjatywnością, aktywnością, niezależnością i innowacyjnością zarówno w życiu osobistym i społecznym, jak i w pracy. Obejmuje również motywację i determinację w kierunku realizowania celów, czy to osobistych, czy wspólnych, zarówno prywatnych, jak i w pracy.

Kompetencja świadomości i ekspresji kulturalnej

Definicja: docenianie znaczenia twórczego wyrażania idei, doświadczeń i uczuć za pośrednictwem szeregu środków wyrazu, w tym muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych.

Wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją:

Wiedza: wiedza kulturalna obejmuje świadomość lokalnego, narodowego i europejskiego dziedzictwa kulturalnego oraz jego miejsca w świecie. Znajomość najważniejszych dzieł kultury, w tym współczesnej kultury popularnej. Niezbędne jest rozumienie kulturowej i językowej różnorodności w Europie i innych regionach świata oraz konieczność jej zachowania, a także zrozumienia znaczenia czynników estetycznych w życiu codziennym.

Umiejętności: obejmują zarówno wrażliwość, jak i ekspresję: wrażliwość i przyjemność z odbioru dzieł sztuki i widowisk, jak i wyrażanie siebie poprzez różnorodne środki z wykorzystaniem wrodzonych zdolności. Zdolność do odniesienia własnych punktów widzenia w zakresie twórczości i ekspresji do opinii innych oraz rozpoznawanie i wykorzystywanie społecznych i ekonomicznych szans w działalności kulturalnej. Ekspresja kulturalna jest niezbędna do rozwijania twórczych umiejętności, które mogą być wykorzystywane w wielu sytuacjach zawodowych.

Postawy: dogłębne zrozumienie własnej kultury oraz poczucie tożsamości mogą być podstawą szacunku i otwartej postawy wobec różnorodności ekspresji kulturalnej. Pozytywna postawa obejmuje również kreatywność oraz chęć pielęgnowania zdolności estetycznych poprzez wyrażanie siebie środkami artystycznymi i udział w życiu kulturalnym.

Specyfika kształtowania postaw na II etapie edukacyjnym

Rozwój dziecka w średnim wieku szkolnym²

II etap edukacyjny stanowi czas intensywnej eksploracji społecznych uczniów (testowanie siebie w różnych rolach i różnych kontekstach), które ostatecznie mają doprowadzić do odnalezienia się w grupie rówieśniczej. Głównym zadaniem rozwojowym tego okresu jest nabycie umiejętności pracy zespołowej, co wymaga pełnego wyjścia z perspektywy egocentrycznej na rzecz gotowości do uwzględniania wielu punktów widzenia. Większość uczniów jest już gotowa do takiej społecznej decentracji, co umożliwia rozwijanie efektywnej komunikacji i tworzenie zespołu jako grupy ludzi, których działania zorientowane są wokół wspólnie zdefiniowanych celów. Relacje społeczne, w tym zakres i jakość współpracy z innymi (szczególnie rówieśnikami) odgrywają ważną rolę w procesie kształtowania się samowiedzy – bazy dla utrwalenia samooceny. Pozytywny społeczny odbiór informujący ucznia o wywiązywaniu się z danej roli, podtrzymuje zaangażowanie towarzyskie z jednej strony, z drugiej zaś jest przyczynkiem do dowartościowania się jako cennego członka grupy.

W II etapie edukacyjnym istotnym czynnikiem wpływającym na jakość pracy zespołowej jest konformizm traktowany jako stadium rozwoju moralności. Uczniowie za dobre uważają to, co jest zgodne z normą ustaloną przez grupę, a także inne ważne postaci, jak rodzice, nauczyciele. Stopień niezależności ucznia w przyswajaniu zasad etycznych jest ograniczony – bardziej jest wynikiem kontekstowego przystosowania niż pogłębionej autorefleksji. Taka sytuacja z jednej strony może stwarzać trudności (chwiejność zachowań w zależności od dominującego przekazu, czy trendu otoczenia), z drugiej zaś otwiera młodych ludzi na proces przyjmowania postaw prezentowanych w najbliższym środowisku jako wartościowych i pożądanых.

---

² Opracowano na podstawie: *Niezbędnik Dobrego Nauczyciela*, red. A.I. Brzezińska, *Seria I. Rozwój w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 4; *Seria II. Opieka i wychowanie w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 4, Instytut Badań Edukacyjnych; *Seria III. Edukacja w okresie dzieciństwa i dorastania*, t. 4.

II etap edukacyjny to okres, w którym uczeń dąży do równowagi między sprawczością a poczuciem niższości. Podejmowanie działań twórczych jest naturalną aktywnością mającą na celu określenie granic sprawczości ucznia, co bezpośrednio przekłada się na jego samoocenę. Postawa kreatywna stanowi zatem jeden z kluczowych czynników kształtujących poczucie kompetencji, a jej wspieranie (stymulowanie) przyczynić się może do zwiększenia w uczniu pewności siebie i wiary we własne możliwości.

Nauka w klasach IV-VI to również początek edukacji przedmiotowej, co z jednej strony stanowi zagrożenie, jak i szansę dla rozwoju kreatywności. Sztuczne fragmentaryzowanie wiedzy o świecie nie zachęca uczniów do dokonywania interdyscyplinarnych syntez, a to właśnie tego typu operacje poznawcze są jednym ze źródeł kreatywności. Prowadzenie zajęć przez różnych nauczycieli może jednak okazać się inspirujące. Zdarza się, że niektórzy uczniowie potrzebują katalizatora kreatywności w postaci stymulujących działań nauczyciela. Indywidualne cechy nauczyciela, takie jak np. styl ubierania się, światopogląd, pasje, zdolności, sposób wystawiania się mogą stanowić istotne czynniki kreatogenne.

Zagrożeniem dla rozwoju kreatywności w II etapie edukacyjnym jest silna orientacja społeczna uczniów i chęć zyskania aprobaty nawet kosztem rezygnacji z własnych pomysłów i działań, które mogłyby nie znaleźć zrozumienia wśród rówieśników. Zachowania twórcze w tym okresie wymagają szczególnej odwagi i poczucia niezależności, stąd działania wychowawcze powinny być ukierunkowane na wzmacnianie odporności i gotowości uczniów do dzielenia się pomysłami na forum bez względu na potencjalną krytykę członków grupy.

Intensywnie kształtowana (jako jedno z zadań rozwojowych) postawa pracy charakteryzująca się konsekwentnym dążeniem do zrealizowania postawionego celu, nawet pomimo pojawiających się trudności, stanowi odpowiedni zasób do podejmowania pierwszych prób wdrażania własnych innowacji (w wymiarze przekraczania indywidualnych granic podmiotu).

Postawa współpracy, kreatywności i innowacyjności w zapisach podstawy programowej³

Kształtowanie właściwych postaw realizuje główne cele edukacji opisane w podstawie programowej dla II etapu edukacyjnego, jakimi są opanowanie umiejętności wykorzystywania przez uczniów zdobywanej wiedzy w rozwiązywaniu problemów oraz inicjowanie i podtrzymywanie współpracy. „W procesie kształcenia ogólnego szkoła podstawowa kształtuje u uczniów postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze”. Proces kształtowania postaw uwzględnia zarówno zadania edukacyjne, jak i wychowawcze szkoły i wpisuje się w ideę kompleksowego wspierania zrównoważonego rozwoju uczniów. Uwzględnia m. in. następujące treści podstawy programowej:

- wzmacnianie poczucia kompetencji uczniów polegające na poszerzaniu samowiedzy i dokonywaniu na jej podstawie adekwatnej i zrównoważonej samooceny
- kształtowanie postawy pracy (inicjowanie działań – planowanie – realizacja – strategie radzenia sobie z trudnościami – zastosowanie strategii – osiągnięcie celu – wnioski na przyszłość)
- kształtowanie umiejętności porozumiewania się z innymi ludźmi
- kształtowanie umiejętności korzystania z wiedzy i umiejętności innych osób, w tym innych uczniów
- modelowanie pozytywnego stosunku do nauki i procesu uczenia się

---

³ Na podstawie: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 czerwca 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. 2016, poz. 895)

Wspieranie uczniów w kształtowaniu postaw na II etapie edukacyjnym

Zgodnie z zaleceniami podstawy programowej kształtowanie w/w postaw polega na:

- tworzeniu sytuacji edukacyjnych umożliwiających rozpoznawanie przez uczniów własnych zdolności, uzdolnień i zainteresowań
- stwarzaniu okazji w szkole do prezentowania przez uczniów swoich pasji i zdolności (wiele specyficznych zainteresowań nie mieści się w treściach przedmiotów szkolnych)
- wykorzystywaniu myślenia pytajnego w procesie konstruowania wiedzy (zamiast podawania gotowych informacji nauczyciel poprzez właściwie dobrane pytania pozwala uczniom na samodzielne lub wspomagane poszukiwanie odpowiedzi i czerpanie przez nich satysfakcji ze zdobytej wiedzy)
- rozwijaniu wśród uczniów otwartości na krytykę i efektywne wykorzystywanie informacji z zewnątrz (jako wskazówek do pracy, a nie zarzutów)
- kształtowaniu umiejętności współpracy poprzez zadania wymagające wspólnego uczenia się, wymiany informacji, kooperacji
- monitorowaniu procesów emocjonalnych uczniów, w tym rozumienia i kontroli emocji, sprawczości, radzenia sobie z trudnościami (trudności emocjonalne, które często towarzyszą uczniom na II etapie edukacyjnym, mogą stanowić istotną barierę w rozwoju kreatywności, innowacyjności i współpracy).

Profil kompetencyjny ucznia:

WIEDZA

- zna znaczenie pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności w odniesieniu do samego siebie, jak i całego społeczeństwa poprzez przywołanie wybranych przez siebie przykładów,

- wymienia zasady regulujące pracę zespołową i rozumie ich znaczenie,
- zna różnorodne strategie radzenia sobie z trudnościami podczas realizowania własnych pomysłów,
- wie, na czym polega praca zespołowa, w tym sposoby rozwiązywania konfliktów,
- zna czynniki wspierające bądź ograniczające pracę zespołową, a także rozwój kreatywności i innowacyjności,
- wie w ograniczonym zakresie, w jaki sposób rozwijać kreatywność i innowacyjność w wymiarze indywidualnym i grupowym,
- wie, do kogo może się zwrócić w szkole, kiedy potrzebuje wsparcia w zakresie wdrażania swoich pomysłów i radzenia sobie z konfliktami,
- zna podstawowe zasady efektywnej komunikacji interpersonalnej.

UMIEJĘTNOŚCI

- współpracuje z innymi przy realizacji celów zespołowych,
- komunikuje swoje potrzeby i prezentuje swoje zdanie, uzgadnia wspólne poglądy i strategie działania,
- podejmuje próby identyfikacji i redukcji barier ograniczających pracę zespołową, a także kreatywność i innowacyjność,
- potrafi opracować (samodzielnie lub przy wsparciu innych osób) strategię realizacji własnych pomysłów i wdrożyć ją w działanie,
- podejmuje próby radzenia sobie z trudnościami podczas realizacji własnych pomysłów i pracy zespołu,
- stosuje poznane sposoby rozwijania kreatywności i innowacyjności w praktyce szkolnej i pozaszkolnej,
- potrafi uczyć się we współpracy,
- próbuje poddawać refleksji swoje zachowania w obszarze pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności oraz określa (przy wsparciu innych) cele rozwojowe w tym zakresie.

POSTAWY

- z satysfakcją współdziała z innymi ,
- jest otwarty na nowe wyzwania i problemy,
- podejmuje próby poznania i zrozumienia punktów widzenia innych osób,
- jest gotów do poniesienia odpowiedzialności w związku z realizacją własnych pomysłów,
- podejmuje próby kontynuowania realizacji własnych pomysłów pomimo napotkanych trudności,
- angażuje innych do wspólnych działań,
- jest gotów do rozwijania swoich zainteresowań i uzdolnień.

Profil kompetencyjny nauczyciela⁴:

WIEDZA

- wymienia akty, w których określony jest obowiązek kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej.
- zna strategie, metody i formy nauczania i wychowania, które prowadzą do kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej wśród uczniów II etapu edukacyjnego.
- zna różnorodne strategie, metody i formy oceniania służące kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej i eliminowaniu rywalizacyjnych form oceniania (informacja zwrotna, samoocena, ocena koleżeńska).

---

⁴ Oprac. na podstawie *Edukacja obywatelska i edukacja na rzecz praw człowieka jako zadanie wszystkich obywatel. Opis kompetencji nauczycielskich i sposobów ich opisania* Peter Brett, Pascale Mompoin-Gaillard, Maria Helena Salema, Rada Europy, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012

- zna psychospołeczne uwarunkowania kształtowania postaw wśród uczniów II etapu edukacyjnego i rozumie ich przejawy w zachowaniu uczniów.

UMIEJĘTNOŚCI

- kształtuje postawy innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej w szkole w ramach lekcji, zajęć pozalekcyjnych, zajęć poza murami szkoły – w pracy dydaktycznej oraz wychowawczej.
- potrafi zastosować techniki i metody rozwijania myślenia twórczego i postawy innowacyjności w ramach nauczania poszczególnych przedmiotów.
- wspiera uczniów II etapu edukacyjnego w rozwijaniu postaw w zgodzie z prawidłowościami i wyzwaniem rozwojowymi.
- ustanawia we współpracy rodziców, uczniów i nauczycieli jasne zasady zachowania, umożliwiające tworzenie atmosfery zaufania, otwartości i wzajemnego szacunku oraz sam konsekwentnie ich przestrzega.
- stosuje różnorodne formy oceniania, w tym informację zwrotną, samoocenę i ocenę koleżeńską, w celu określania i doceniania postępów ucznia, oraz tworzenia kultury uczenia się.
- podejmuje współpracę z różnymi osobami, instytucjami, organizacjami służącą kształtowaniu postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej.
- podtrzymuje jako moderator i facylitator motywację uczniów do samorozwoju w obszarze wskazanych kompetencji kluczowych.

POSTAWY

- jest gotów do kompleksowego (poznawczego i osobowościowego) wspierania uczniów II etapu edukacyjnego w kształtowaniu właściwych postaw.

- dostrzega potrzebę kształtowania tych postaw i ich wpływ na aktualne i przyszłe powodzenie życiowe uczniów oraz rozwój gospodarczy i ekonomiczny.
- angażuje się w tworzenie kultury organizacyjnej w klasie i szkole sprzyjającej kształtowaniu postaw – tworzy atmosferę zaufania, otwartości i wzajemnego szacunku.
- jest gotów do propagowania idei kształtowania właściwych postaw w swoim otoczeniu.
- rozumie potrzebę dokonywania ewaluacji podejmowanych działań i stosowanych metod służących kształtowaniu kompetencji innowacyjności, kreatywności, pracy zespołowej.
- stosuje różnorodne narzędzia ewaluacji – włącza w proces zbierania informacji uczniów, rodziców, innych nauczycieli, innych pracowników szkoły itd.
- dokonuje krytycznej analizy zebranych informacji i wprowadza zmiany w stosowanych przez siebie strategiach i metodach kształtowania postaw.
- jest gotów poddawać weryfikacji przebieg i efekty swojej pracy oraz wyciągać wnioski służące dalszemu doskonaleniu w zakresie kształtowania kompetencji matematyczno-przyrodniczych uczniów.

Adresaci szkoleń

Pracownicy placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek pedagogicznych, doradcy metodyczni oraz trenerzy oświaty

Cel ogólny

Przygotowanie do procesowego wspomaganie szkół w obszarach związanych z kształceniem kompetencji kluczowych uczniów.

Cele szczegółowe szkolenia

Uczestnik:

- charakteryzuje kompetencje kluczowe, rozumie ich rolę i znaczenie w procesie uczenia się przez całe życie oraz przygotowaniu uczniów do życia społecznego i funkcjonowania w dorosłym życiu;
- rozumie potrzebę kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej oraz wpływ procesu uczenia się/nauczania na II etapie edukacyjnym na ich kształtowanie;
- zna metody, służące kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej i warunki sprzyjające ich wykorzystaniu na II etapie edukacyjnym;
- zna założenia kompleksowego wspomaganie szkół i zadania instytucji systemu wspomaganie;
- prowadzi wspomaganie szkoły/przedszkola w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów, wykorzystując wiedzę na temat metod i technik uczenia się/nauczania;
- organizuje pracę zespołową nauczycieli w celu kształtowania kompetencji kluczowych uczniów; określa swój potencjał zawodowy oraz planuje dalszy rozwój w roli prowadzącej wspomaganie szkół/przedszkoli.

Tematy modułów

- I. Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia
- II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji
- III. Proces uczenia się a rozwój kompetencji kluczowych.
- IV. Postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej – jak je kształtować.

- V. Postawy - praca zespołowa uczniów na II etapie edukacyjnym
- VI. Postawy – kreatywność uczniów na II etapie edukacyjnym
- VII. Postawy – innowacyjność uczniów na II etapie edukacyjnym
- VIII. Wspomaganie szkoły w kształtowaniu postaw pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności uczniów
- IX. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomagania szkół.

Forma realizacji

Szkolenie blended learning

Czas trwania zajęć

Część stacjonarna – ok.70 godzin dydaktycznych, część e-learningowa – ok. 20 godzin

Liczebność grupy szkoleniowej

Okolo 20 osób

TREŚCI SZKOLENIA:

Moduł I. Wspomaganie pracy szkoły – wprowadzenie do szkolenia

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- zna założenia kompleksowego wspomagania szkół i zadania instytucji systemu oświaty, odpowiedzialne za wspieranie szkół;

- wskazuje główne zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania szkoły: specjaliści do spraw wspomagania, ekspertów, dyrektora szkoły, nauczycieli;
- wie, na czym polega zadanie uczestników szkolenia związane z organizacją i prowadzeniem wspomagania trzech szkół/przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Szczegółowe treści:

- założenia kompleksowego wspomagania szkół/przedszkoli;
- etapy procesu wspomagania szkół/przedszkoli: diagnoza pracy szkoły, planowanie i realizacja działań służących poprawie jakości pracy szkoły, ocena procesu i efektów wspomagania;
- zasady działania sieci współpracy i samokształcenia;
- zadania placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania szkół/przedszkoli;
- wymagania państwa wobec szkół i placówek oświatowych jako kierunek doskonalenia pracy szkoły w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów;
- znaczenie ewaluacji pracy szkoły (zewnętrznej i wewnętrznej) w diagnozie pracy szkoły;
- zadania osób zaangażowanych w proces wspomagania: specjaliści ds. wspomagania; dyrektora szkoły, nauczycieli;
- charakterystyka zadania uczestników szkolenia, polegającego na wspomaganiu trzech szkół/przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne:

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 199).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 369).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz. U. nr 200 poz. 1537 z późn. zm.) ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty
- (Dz.U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572, z późn. zm.), ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2014 r.poz. 191), ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2010 r. nr 80, poz. 526, z późn. zm.) oraz przepisy wykonawcze do wymienionych ustaw
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz.U. 2015 poz. 1270);
- Hajdukiewicz M, Wysocka J. (red.): Nauczyciel w szkole uczącej się. Informacje o nowym systemie wspomagania Warszawa 2015 Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Więcej informacji dotyczących wspomagania szkół: www.ore.edu.pl/wspomaganie-pracy-szkol-i-przedszkoli

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze – prezentacja, wykład, film

Metody warsztatowe - World Café, JIGSAW, analiza studium przypadku

Moduł II. Rozwój kompetencji kluczowych w procesie edukacji

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- rozumie pojęcie kompetencji;
- potrafi zdefiniować kompetencje kluczowe zgodnie z „Zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie”;
- rozumie znaczenie kompetencji kluczowych dla przygotowania dzieci i młodzieży do dorosłego życia i funkcjonowania na rynku pracy;
- potrafi analizować zapisy prawa oświatowego, które regulują kwestie związane z rozwijaniem kompetencji kluczowych uczniów;
- rozumie znaczenie ponadprzedmiotowego i interdyscyplinarnego charakteru kompetencji kluczowych;
- potrafi opisać rolę szkoły w kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.

Szczegółowe treści:

- kompetencja rozumiana jako wiedza, umiejętności i postawy;
- kompetencje kluczowe w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego – definicje;
- społeczne i cywilizacyjne przyczyny ustanowienia kompetencji kluczowych istotnych w procesie uczenia się przez całe życie;
- kompetencje kluczowe a rozwój dziecka;
- wpływ kompetencji kluczowych dzieci i młodzieży na ich sprawne funkcjonowania w dorosłym życiu i na rynku pracy;
- kompetencje kluczowe w zapisach podstawy programowej oraz wymaganiach państwa wobec szkół i placówek;
- ponadprzedmiotowy charakter umiejętności określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego;
- rola różnych podmiotów środowiska szkolnego w kształtowaniu kompetencji kluczowych dzieci i młodzieży;

- zadania osoby wspomagającej szkołę w procesie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. 2014 poz. 803)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 czerwca 2016 r. zmieniające rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. 2014 poz. 803)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. 2015 poz. 1214).
- Rozwijanie kompetencji kluczowych w szkołach w Europie. Wyzwania i możliwości tworzenia polityki edukacyjnej Raport Eurydice [online] Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej [dostęp 30.08.2016]
http://eacea.ec.europa.eu/Education/eurydice/documents/thematic_reports/145PL.pdf

Zalecane metody i techniki pracy

Metody podawcze – wykład, prezentacja,

Metody warsztatowe – analiza dokumentów, dyskusja, quiz, JIGSAW

Moduł III. Uczenie się a rozwój kompetencji kluczowych

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- wie, jak przebiega proces uczenia się,
- określa czynniki wpływające na efektywność procesu uczenia się wynikające z najnowszej wiedzy i badań,
- rozumie znaczenie relacji między uczniem a nauczycielem w procesie uczenia się,
- wie jak organizować pracę szkoły, aby sprzyjała ona procesom uczenia się,
- dostrzega związek procesu uczenia się z kształtowaniem kompetencji kluczowych uczniów,
- dostrzega znaczenie wiedzy na temat uczenia się w procesowym wspomaganie szkół.

Szczegółowe treści

- Przebieg procesu uczenia się:
  - etapy procesu uczenia się – od nieświadomej niekompetencji do nieświadomej kompetencji,
  - poziomy taksonomiczne wg. B. Blooma jako konieczna droga w procesie uczenia się.
- Czynniki wpływające na proces uczenia się:
  - podmiotowość ucznia w procesie uczenia się,
  - znajomość własnego stylu uczenia się (metapoznanie),
  - integrowanie wiedzy (nowej z dotychczas posiadaną, wiedzy z różnych dziedzin), hierarchiczne porządkowanie wiedzy,

- praktyczne wykorzystywanie zdobywanej wiedzy i umiejętności w szkole i codziennym życiu,
- wpływ motywacji i emocji na przebieg procesu uczenia się,
- możliwości i ograniczenia ludzkich zdolności do przyswajania informacji.
- Środowiska edukacyjne sprzyjające uczeniu się:
  - relacje nauczyciel uczeń,
  - praca zespołowa,
  - metody pracy nauczyciela,
  - indywidualizacja nauczania,
  - organizacja przestrzeni szkolnej.
- Proces uczenia się drogą do kształtowania i rozwijania kompetencji kluczowych uczniów:
  - wiedza o przebiegu procesu uczenia się jako podstawa do budowania skutecznej diagnozy pracy szkoły,
  - monitorowanie procesu uczenia się jako istotny element wdrażania zmian służących kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne

- Dumont H., Istanc D. Benavides F.: Istota uczenia się Warszawa, Wolters Kluwers, 2013
- Marzano R. J.: Sztuka i teoria skutecznego nauczania, Warszawa, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2012
- Okoń W.: Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej, Warszawa 1998
- Hattie J.: Widoczne uczenie się dla nauczycieli, Warszawa, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2015
- Ligęza A., Franczak J.: Jak analizuje się wyniki egzaminów zewnętrznych w polskich szkołach? Raport z wyników ewaluacji zewnętrznej [online], System Ewaluacji Oświaty www.npseo.pl/action/start/227 [dostęp: 14.09.2016]

- Borek A., Domaradzka B.: Dobrze zorganizowana aktywność i bierność [online]., System Ewaluacji Oświaty www.npseo.pl/action/start/227 [dostęp: 14.09.2016]
- Swat-Pawlicka M., Pawlicki O. , Analiza niektórych danych w związku z wymaganiem Uczniowie są aktywni, System Ewaluacji Oświaty, www.npseo.pl/action/start/227 [dostęp: 14.09.2016]
- Tędziągolska M., W Jaki sposób szkoła mówi, że warto się uczyć? , System Ewaluacji Oświaty, www.npseo.pl/action/start/227 [dostęp: 14.09.2016]
- Rosenberg M., Porozumienia bez przemocy, Wydawnictwo Czarna Owca 2007.

Zalecane metody i techniki pracy:

Metody podawcze: prezentacja, wykład.

Metody warsztatowe: praca nad zagadnieniem etapów procesu uczenia się, 5Q.

Moduł IV. Postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej – jak je kształtować.

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- Charakteryzuje postawy innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej adekwatnie do potrzeby rozwojowych uczniów II etapu edukacyjnego
- Rozumie znaczenie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej kształtowanych na II etapie edukacyjnym w procesie edukacji szkolnej i w dorosłym życiu
- Wskazuje zadania szkoły związane z wychowaniem i kształtowaniem postaw u dzieci w średnim wieku szkolnym

- Wskazuje obszary pracy szkoły, w ramach których są kształtowane postawy uczniów na II etapie edukacyjnym.
- W oparciu o zapisy prawa: podstawę programową kształcenia ogólnego, wymagania państwa wobec szkół i placówek oraz przepisy dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej wskazuje kierunki działań na rzecz kształtowania postaw pracy zespołowej, kreatywności i innowacyjności na II etapie edukacyjnym.
- Wskazuje kompetencje nauczycieli, które są szczególnie istotne dla kształtowania u uczniów w młodszym wieku szkolnym postaw kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej.

Szczegółowe treści:

- Definicja pojęcia postawy
- Praca zespołowa, kreatywność i innowacyjność jako składowe kompetencje społeczno-obywatelskich, inicjatywności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej.
- Potrzeby rozwojowe uczniów II etapu edukacyjnego m.in.
  - podejmowanie nowych ról społecznych,
  - kształtowanie się i utrwalenie postawy pracy,
  - rozwijanie postaw wobec grup,
  - kształtowanie poczucia własnej wartości i sprawczości,
  - nabywanie umiejętności uczenia się oraz zasady ich realizacji w szkole,
  - potrzeba przynależności do grupy rówieśniczej.

- Zadania szkoły w zakresie kształtowania postaw w oparciu o zapisy prawa min: podstawy programowej kształcenia ogólnego, wymagania państwa wobec szkół i placówek, organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz dokumenty wewnętrzne (m.in koncepcja pracy szkoły, program wychowawczy, program profilaktyki, wyniki ewaluacji wewnętrznej).
- Profil ucznia/profil nauczyciela jako kierunki rozwoju szkoły w zakresie wychowania i kształtowania postaw.
- Obszary pracy szkoły istotne dla kształtowania postaw uczniów w średnim wieku szkolnym:
  - organizacja przestrzeni edukacyjnej,
  - organizacja procesów edukacyjnych w zróżnicowanej klasie,
  - ocenianie wspierające,
  - atmosfera w szkole,
  - współpraca nauczycieli i rodziców,
  - wsparcie zespołu wychowawczo-pedagogicznego;
  - organizacja opieki nad dziećmi poza zajęciami – świetlica,
  - współpraca pomiędzy nauczycielami a innymi osobami uczestniczącymi w procesie edukacyjnych dzieci w klasach IV-VI,
  - integracja treści poszczególnych przedmiotów,
  - tworzenie możliwości do rozwijania indywidualnych zainteresowań i zdolności uczniów,
  - stwarzanie okazji do kształtowania postawy prospołecznej (wolontariat, akcje społeczne, ekologiczne).
- Sposoby kształtowania postaw na II etapie edukacyjnym np.:
  - metoda modelowania,
  - kary i nagrody,
  - metoda perswazji,

- metody zadaniowe,
  - dyskutowanie i wyjaśnianie,
  - inspirowanie i stymulowanie aktywności dziecka,
  - wyrażanie aprobaty i dezaprobaty,
  - psychobiografia (analiza przypadków).
- Wskaźniki świadczące o potrzebie szkoły w zakresie wychowania i kształtowania postaw w odniesieniu do wyników badań nad strategiami skutecznego uczenia się:
    - formy i sposoby stosowane przez nauczycieli w kształtowaniu postaw i norm społecznych wśród uczniów (np. rozpoznanie aktualnych potrzeb rozwojowych oraz diagnoza umiejętności, zdolności i zainteresowań, organizacja okresu adaptacyjnego (edukacja przedmiotowa) oraz dbałość o relacje w klasie, określanie norm i zasad społecznych, budowanie dyscypliny w klasie, modelowanie zachowań uczniów w sytuacji uczenia się, wprowadzanie kontraktu definiującego prawa i obowiązki uczniów i nauczycieli,
    - formy i sposoby pracy z rodzicami związane z rozwijaniem ich umiejętności wychowawczych wzmocniających wprowadzanie przyjętych w szkole postaw i norm społecznych (np. włączenie we współdecydowanie o wprowadzanych normach i zasadach, bieżące informowanie rodziców o zachowaniu dzieci, ocena kształtująca, wspólne decydowanie o strategiach zaradczych w przypadku napotykanym trudności o charakterze rozwojowym lub wychowawczym),
    - formy i sposoby pracy z nauczycielami nad samodoskonaleniem się w kierunku nabywania umiejętności w zakresie skutecznego kształcenia i wdrażania wśród uczniów pożądanym postaw i norm społecznych (np. orientacja na rozwój dziecka, praca nauczycieli w zespołach, kształtowanie motywacji wewnętrznej).

Zasoby edukacyjne

- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006).
- Polska rama kwalifikacji. Poradnik użytkownika [online] Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa Dostępny w Internecie.; [dostęp 25.06.2016] www.kwalifikacje.edu.pl/images/download/Publikacje/Polska_Rama_Kwalifikacji_Poradnik_uzytkownika.pdf
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r. poz. 977).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. 2014 poz. 803)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 czerwca 2016 r. zmieniające rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. 2014 poz. 803)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz.U. 2015 poz. 1214).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. Uz 2001r.Nr 61, poz. 624,z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. Nr 228, poz. 1487)

- Brzezińska A.I (red) Niezbędnik Dobrego Nauczyciela. Seria I. Rozwój dziecka. Środkowy wiek szkolny [online] Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2012 Dostępny w Internecie [dostęp 19.06.16]
http://eduentuzjasci.pl/images/stories/publikacje/NDN/rozwoj/NDN_Rozwoj_dziecka_4_Srodkowy_wiek_szkolny.pdf
- Brzezińska A.I (red) Niezbędnik Dobrego Nauczyciela. Seria 2. Opieka i wychowanie. Środkowy wiek szkolny [online] Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2012 Dostępny w Internecie [dostęp 19.06.16]
http://eduentuzjasci.pl/images/stories/publikacje/NDN/opieka/NDN_Opieka_i_wychowanie_4_Srodkowy_wiek_szkolny.pdf
- Brzezińska A.I (red) Niezbędnik Dobrego Nauczyciela. Seria 3. Edukacja szkolna. Środkowy wiek szkolny.[online] Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2014 Dostępny w Internecie [dostęp 19.06.16]
http://eduentuzjasci.pl/images/stories/publikacje/NDN/edukacja/NDN_Edukacja_4_Srodkowy_wiek_szkolny.pdf
- Wojciszke, B. Człowiek wśród ludzi. Warszawa 2012: Wyd. ŻAK
- Konarzewski K., Podstawy teorii oddziaływań wychowawczych, PWN, Warszawa 1982.
- Stec J. Normy społeczne i postawy w szkole – nasz pomysł na ich kształtowanie [online] System Ewaluacji Oświaty Dostępny w Internecie [dostęp 14.06.2016] www.npseo.pl/data/various/files/stec.pdf.
- Hattie J. : Widoczne uczenie się dla nauczycieli. Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2015

Zalecane metody i techniki pracy:

Metody podawcze: mini wykład, prezentacja

Metody warsztatowe: analiza dokumentów, praca w małych grupach, mapa mentalna, JIGSAW., metoda śnieżnej kuli, praca w małych grupach – wirujące plakaty.

Moduł VI. Kształtowanie postaw – praca zespołowa uczniów na II etapie edukacyjnym

Cele operacyjne

Uczestnik:

- Wyjaśnia znaczenie pracy zespołowej w wymiarze jednostkowym i społecznym oraz określa standardy uczenia się we współpracy dzieci na II etapie edukacyjnym
- Zna czynniki wpływające na kształtowanie gotowości i umiejętności pracy zespołowej, w tym czynniki stanowiące bariery w rozwoju tej postawy u uczniów na II etapie edukacyjnym
- Zna strategie, metody oraz techniki kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej u uczniów adekwatne do możliwości dziecka i jego potrzeb rozwojowych.
- Zna metody oraz techniki pracy zespołowej nauczycieli i wspiera w ich stosowaniu. •
- Wie po czym poznać potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej dzieci na II etapie edukacyjnym
- Wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania gotowości i umiejętności pracy zespołowej uczniów w procesie wspomagania szkół.
- Szczegółowe treści:
- Na czym polega praca zespołowa w kontekście rozwoju uczniów na II etapie edukacyjnym
- Co wpływa na kształtowanie gotowości i umiejętności pracy zespołowej uczniów na II etapie edukacyjnym – m.in. potrzeby rozwojowe dziecka, rola środowiska szkolnego i domowego, rola nauczyciela wychowawcy, rola nauczyciela przedmiotu.

- Bariery pracy zespołowej ze szczególnym uwzględnieniem:
  - procesów rozwojowych uczniów na II etapie edukacyjnym (potrzeba przynależności do grupy, aprobaty społecznej, kult idoli),
  - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów,
  - kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Strategie, metody i techniki rozwijania umiejętności pracy zespołowej uczniów II etapu edukacyjnego np.
  - strategie ocenianie kształtujące, kształcenie wyprzedzające, twórcze nauczanie;
  - metody i techniki - tutoring rówieśniczy, metoda badań zespołowych; plan daltoński, technika strukturalna, flexischooling..
- Rozwijanie pracy zespołowej nauczycieli różnych przedmiotów
  - metody - metoda projektu, tutoring i mentoring, koszyk zadań
  - rola komunikacji wychowawców i nauczycieli różnych przedmiotów.
- Jak przekonać do rozwijania postawy pracy zespołowej? Praktyczne korzyści kształtowania tej postawy dla ucznia, szkoły i społeczeństwa:
  - usprawnienie umiejętności komunikacyjnych,
  - rozwinięcie zdolności rozumienia potrzeb i oczekiwań innych osób,
  - rozwój własnych zasobów dzięki wsparciu rówieśników,
  - radzenie sobie z trudnościami dzięki wspólnemu ich rozwiązywaniu,

- efekt synergii w działaniach nauczycieli,
  - wzajemne inspirowanie się nauczycieli do działania,
  - skuteczniejsze rozwiązywanie bieżących problemów szkoły,
  - budowanie wsparcia społecznego,
- budowanie społeczeństwa obywatelskiego.

- Po czym poznajemy, czy szkoła kształtuje umiejętności pracy zespołowej i gotowości do współpracy ?
- Przykłady zastosowania wiedzy nt. pracy zespołowej uczniów w procesie diagnozy i planowania pracy szkoły w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne:

- Smółka P., Kompetencje społeczne. Metody pomiaru i doskonalenia umiejętności interpersonalnych, Oficyna Wolters Kluwer Polska Kraków, 2008.
- Kowalik-Olubińska M. Interakcje społeczne jako kontekst rozwoju poznawczego dziecka [w:] B. Grzeszkiewicz (red.), Dziecko w kontekstach edukacyjnych, Szczecin, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 2010.
- Okońska-Walkowicz A., Metoda projektów w kreowaniu społecznych i przedsiębiorczych postaw uczniów, www.eakademiaprzyszlosci.pl/pub/files/Wystapienia/Metoda_projektow_w_kreowaniu_spolecznych_i_przedsiębiorczych_postaw_uczniow [online], [dostęp 14.06.2016].

- Mikina A., Zajac B. Metoda projektów nie tylko w gimnazjum. Poradnik dla nauczycieli i dyrektorów gimnazjum [online] Warszawa, Ośrodek Rozwoju Edukacji Dostępny w Internecie [dostęp 18.06.2016]
www.bc.ore.edu.pl/Content/404/metoda_projektow_nie_tylko_w_gimnazjum.pdf
- Szkoła współpracy [online], Ministerstwo Edukacji Narodowej Dostępny w Internecie [dostęp 14.06.2016] <http://szkolawspolpracy.pl/>
- Z małej szkoły w wielki świat, Fundacja Inicjatyw Oświatowych [online], <http://malaszkoła.pl/scenariusze-projektow-edukacyjnych/materialy-do-pobrania-scenariusze> Dostępny w Internecie [dostęp 14.06.2016].
- Tołwińska-Królikowska E., Jurewicz A. Poradnik dla nauczycieli – jak tworzyć szkołę współpracy, [online], Fundacja Inicjatyw Oświatowych Dostępny w Internecie [data dostępu: 14.06.2016]; <http://szkolawspolpracy.pl/poradnik-nauczyciela/standard-iv-modelu-organizacja-przestrzeni-wewnatrz-budynku-szkoly-i-wokol-niego-sprzyja-wspolpracy/jak-organizacja-przestrzeni-wplywa-na-wspolprace-dlaczego-to-jest-wazne/>
- Brzezińska A.: Nauczyciel jako organizator społecznego środowiska uczenia się [w:] Filipiak E.: Rozwijanie zdolności uczenia się, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2008
- Wiatrak E.: Pozwólmy dzieciom uczyć się, [online] Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2013 Dostępne w Internecie [dostęp 19.06.16] http://biblioteka-krk.ibe.edu.pl/opac_css/doc_num.php?explnum_id=847
- Sterna D.: Uczę (się) w szkole, Warszawa, Centrum Edukacji Obywatelskiej 2014
- Okońska-Walkowicz A., Plebańska M., Szalaniec H. (2009), O kompetencjach kluczowych, e-learningu i metodzie projektów, Warszawa, WSiP http://www.eakademiaprzyszlosci.pl/pub/files/Pliki_do_pobrania/O_kompetencjach_kluczowych_e-learningu_i_metodzie_projektow.pdf [online], [dostęp 14.06.2016].

- Hernik K., Malinowska K. Jak skutecznie współpracować i komunikować się z rodzicami i społecznością lokalną [online] Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015 Dostępny w Internecie [dostęp 19.06.16] <http://eduentuzjasci.pl/images/stories/publikacje/ibe-poradnik-wspolpraca-i-komunikacja-rodzice-spolecznosc-lokalna.pdf>

Zalecane metody i techniki pracy:

Metody podawcze: prezentacja

Metody warsztatowe: śnieżna kula, tworzenie profilu szkoły, word cafe.

Moduł VII. Kształtowanie postaw – kreatywność uczniów na II etapie edukacyjnym

Cele operacyjne

Uczestnik:

- Wyjaśnia znaczenie postawy kreatywnej w kontekście potrzeb rozwojowych dziecka na II etapie edukacyjnym
- Zna czynniki wpływające na kształtowanie kreatywności uczniów na II etapie edukacyjnym, w tym stanowiące bariery rozwoju tej postawy wśród uczniów II etapu edukacyjnego
- Zna strategie, metody oraz techniki stymulowania kreatywności uczniów II etapu edukacyjnego
- Zna metody oraz techniki stymulowania kreatywności nauczycieli i wspiera w ich stosowaniu
- Wie po czym poznać potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania postawy kreatywności dzieci w wieku wczesnoszkolnym
- Wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania kreatywności uczniów w procesie wspomaganiania szkół

Szczegółowe treści:

- Definicje kreatywności. Poznawcze i osobowościowe wyznaczniki kreatywności i sposoby ich identyfikacji u dziecka na II etapie edukacyjnym
- Czynniki wpływające na kształtowanie kreatywności u dzieci w wieku śródkowoszkolnym (m.in. program uwzględniający indywidualne potrzeby uczniów, metody i formy pracy na lekcji, rola podręczników i środków dydaktycznych stosowanych przez nauczyciela, sposoby monitorowania postępów uczniów)
- Bariery kreatywności i sposoby ich redukcji ze szczególnym uwzględnieniem:
  - procesów rozwojowych uczniów na II etapie edukacyjnym (potrzeba przynależności do grupy, aprobata społeczna, kult idoli),
  - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów,
  - kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Strategie, metody i techniki rozwijania postawy kreatywnej uczniów II etapu edukacyjnego np.
  - tribondy (myślenie asocjacyjne, wskazywanie czwartego słowa, które ewidentnie kojarzy się z trzema pozostałymi),
  - analogie (poszukiwanie podobieństw między pojęciami, zjawiskami, przedmiotami, osobami),
  - transformacje (przekształcanie znanych myśli, powiedzeń, tworzenie akronimów, nowych definicji),
  - myślenie pytajne (tworzenie jak największej liczby pytań do podanych odpowiedzi) ,
  - edukacja ku kreatywności (Torrance'a) (20 zasad rozwijania kreatywności wśród uczniów).
- Metody i techniki rozwijania postawy kreatywnej wśród nauczycieli - tribondy, łańcuchy skojarzeń, dziennik zdziwień, transformacje słów, sentencji.
- Codzienny trening twórczości – kształtowanie kreatywności w ramach realizacji podstawy programowej (kreatywność w matematyce, przyrodzie, historii, itp.) - przegląd przykładowych rozwiązań dotyczących poszczególnych przedmiotów (np. stacje badawcze, zadania

wielopoziomowe i metoda kruszenia w matematyce lub przyrodzie, akronimy historyczne, transformacje tytułów i fabuł literackich na języku polskim)

- Jak przekonać do rozwijania kreatywności? Praktyczne korzyści kształtowania postawy kreatywnej dla ucznia, szkoły i społeczeństwa:
  - rozwinięcie poczucia sprawczości („jestem w stanie to zrobić”),
  - usprawnienie procesów poznawczych (dzięki stymulowaniu myślenia skojarzeniowego i tworzeniu nowych synaps),
  - ułatwienie procesu uczenia się nowych treści dzięki rozwijaniu metapoznania (asocjacje),
  - kształtowanie pozytywnego stosunku do szkoły,
  - otwartość na wyzwania i zdolność radzenia sobie z nimi,
  - tworzenie kapitału społecznego (obywateli otwartych na nowości i akceptujących zmiany).
- Po czym poznamy, czy szkoła kształtuje postawę kreatywności wśród uczniów.
- Przykłady zastosowania wiedzy nt. kreatywności uczniów w procesie diagnozy i planowania pracy szkoły w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne:

- Nęcka E. (1995), Proces twórczy i jego ograniczenia, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków
- Gardner H. (1998), Niepospolite umysły, Wydawnictwo CiS, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa
- De Bono E. (1994), Naucz swoje dziecko myśleć, Wydawnictwo PRIMA, Warszawa.
- De Bono E. (1996), Sześć kapeluszy czyli sześć sposobów myślenia, Wydawnictwo MEDIUM, Warszawa.
- Góralski A. (1989), Twórcze rozwiązywanie zadań. Warszawa: PWN.

- Sajdak A. (2008), Edukacja kreatywna, Wydawnictwo WAM, Kraków
- Krzysztof. J. Szmidt, Pedagogika twórczości, Gdańsk, GWP, 2007
- Krzysztof. J. Szmidt, Trening kreatywności, Gliwice, Wydawnictwo Helion, 2013
- Knopik, T. Czas wolny od nudy. [online] Ośrodek Rozwoju Edukacji 2014 Dostępne w Internecie [dostęp 19.06.16]: www.bc.ore.edu.pl/Content/680/Czas+wolny+od+nudy.pdf
- Kozłowski W. (2004), Twórcze dziecko w szkole – możliwości rozwoju, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa.
- Kreatywność nauczyciela - inspiracją rozwoju pasji i talentu uczniów [online] Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka , Gdańsk 2012 Dostępne w Internecie [dostęp 19.06.16] : <http://pbw.gda.pl/wp-content/uploads/2013/09/exempli-gratia-1112012.pdf>
- Gmitrowicz D., Jędrzejczak J. (red) Od kreatywności do innowacyjności. Pakiet Edukacyjny Pozaformalnej Akademii Jakości Projektu Część 7 [online] Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa Dostępny w Internecie [dostęp 19.06.16] <http://czytelnia.frse.org.pl/media/pajp-vii-kreatywnosc.pdf>

Zalecane formy i metody pracy:

Metody podawcze: prezentacja multimedialna,

Metody warsztatowe: analiza przypadku, dyskusja, burza mózgów, metaplan, tribondy, analogie twórcze, metoda kruszenia, strategie myślenia twórczego (np. zarodka), transformacje (znanych myśli, frazeologizmów, słów, pojęć).

Moduł VIII – Kształtowanie postaw - innowacyjność

Cele operacyjne

Uczestnik:

- Wyjaśnia znaczenie postawy innowacyjnej w kontekście potrzeb rozwojowych dziecka na II etapie edukacyjnym
- Zna czynniki wpływające na kształtowanie postawy innowacyjności, w tym stanowiące bariery rozwoju tej postawy wśród uczniów II etapu edukacyjnego
- Zna strategie, metody oraz techniki kształtowania innowacyjności uczniów II etapu edukacyjnego
- Zna metody oraz techniki stymulowania innowacyjności nauczycieli i wspiera w ich stosowaniu
- Wie po czym poznać potrzeby szkoły i nauczycieli w zakresie kształtowania postawy innowacyjności dzieci w wieku środkowszkolnym
- Wykorzystuje wiedzę na temat kształtowania innowacyjności uczniów w procesie wspomaganie szkół.

Szczegółowe treści

- Definicje innowacyjności. Poznawcze i osobowościowe wyznaczniki innowacyjności adekwatne do rozwoju dzieci na II etapie edukacyjnym
- Bariery innowacyjności i sposoby ich redukcji ze szczególnym uwzględnieniem:
  - procesów rozwojowych uczniów na II etapie edukacyjnym (brak wytrwałości w działaniu, potrzeba przynależności do grupy, aprobaty społecznej, lęk przed oceną, uległość wobec autorytetów),
  - specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów,

- kultury mentalnej i organizacyjnej danej szkoły.
- Strategie, metody i techniki rozwijania postawy innowacyjności uczniów II etapu edukacyjnego np.:
Strategie:
  - uczenie przez doświadczenia i eksperymentowania,
  - kształcenie wyprzedzające
  - wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych
  - metoda projektu
  - transformacje, bionika, kategoryzowanie pojęć, szacowanie ryzyka, strategie działania, metoda kroków w kształtowaniu orientacji celowej.
- Metody i techniki rozwijania postaw innowacyjności nauczycieli (myślenie pytajne, listy atrybutów, katalog potrzeb, indywidualne plany działania, macierze ryzyka).
- Jak przekonać do rozwijania innowacyjności? Praktyczne korzyści kształtowania postawy kreatywnej dla ucznia, szkoły i społeczeństwa:
  - uczenie się skutecznego działania,
  - stawianie sobie celów adekwatnych do możliwości,
  - kształtowanie otwartości na nowe wyzwania,
  - rozwijanie poczucia kompetencji („jestem zdolny do...”),
  - rozwijanie umiejętności adaptacji (przystosowania się do nowych warunków/otoczenia)
  - wzrost innowacyjności gospodarki,
  - innowacje społeczne ułatwiające codzienne życie.
- Po czym poznajemy, czy szkoła kształtuje postawę kreatywności wśród uczniów.

- Przykłady zastosowania wiedzy nt. kreatywności uczniów w procesie diagnozy i planowania pracy szkoły w obszarach związanych z rozwojem kompetencji kluczowych uczniów.

Zasoby edukacyjne:

- Rafał Drozdowski, Anna Zakrzewska, Katarzyna Puchalska, Michał Morchał, Dorota Mroczkowska Wspieranie postaw proinnowacyjnych poprzez wzmacnianie kreatywności jednostki, [online], Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010, <http://www.emsp.pl/files/74/81/380/9721.pdf>, [dostęp 14.06.2016]
- „Kompetencje przyszłości. Jakich postaw i umiejętności potrzebujemy”, wydawnictwo Kongresu Obywatelskiego, „Wolność i Solidarność” nr 68, [online] <http://www.kongresobywatelski.pl/wp-content/uploads/2016/04/WiS-68.pdf>, [dostęp 26.09.2016]

Zalecane metody i techniki pracy:

Metody warsztatowe: praca zespołowa, praca w małych grupach, JIGSAW, techniki partycypacyjne, śnieżna kula

Moduł IX. Wspomaganie pracy szkoły w kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- Zna i rozumie pojęcie zmiany
- Zna czynniki warunkujące wprowadzanie zmiany i wykorzystuje je w procesie wspomaganie szkół.
- Wspiera szkołę w przeprowadzeniu diagnozy jej pracy w zakresie wychowania i kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów

- Zna metody i narzędzia służące pogłębionej diagnozie i dostosowuje je do obszarów związanych z wychowaniem i kształtowaniem postaw uczniów
- Wyznacza cele i generuje propozycje rozwiązań, które służą wychowaniu i kształtowaniu postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej uczniów
- Monitoruje i ocenia działania wspierające nauczycieli w zakresie wychowania i kształtowania postaw, w tym projektuje i wykorzystuje narzędzia ewaluacyjne służące ocenie działań
- Współpracuje z nauczycielami oraz dyrektorem szkoły przy tworzeniu i realizacji planu wspomaganiania
- Wie, jakie są typowe reakcje ludzi wobec zmiany oraz zna strategie radzenia sobie z nimi.
- Rozumie rolę i zadania osoby wspomagającej szkołę w rozwoju.

Szczegółowe treści:

- Zmiana jako element rozwoju szkoły. Czym jest zmiana? Typowe reakcje wobec zmiany i sposoby radzenia sobie z nimi.
- Diagnoza pracy szkoły w obszarze kształtowania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (etapy diagnozy, źródła informacji, metody i narzędzia)
- Planowanie działań szkoły na rzecz rozwijania postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (zasady określania celów, metody planowania)
- Realizacja działań szkoły, których celem jest rozwijanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (formy doskonalenia nauczycieli, metody wspierania nauczycieli)
- Wdrażanie innowacji pedagogicznych w szkole:

- formalne – zgodne z zapisami prawa,
- nieformalne - działania inicjowane i realizowane przez nauczycieli, uczniów, rodziców.
- współpraca rodziców-uczniów-nauczycieli w podejmowaniu innowacji w szkole
- Podsumowanie działań realizowanych w szkołach, których celem jest rozwijanie postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej (metody i narzędzia ewaluacji)
- Rola i zadania osoby wspomagającej pracę szkoły w rozwoju postaw innowacyjności, kreatywności i pracy zespołowej.

Zasoby edukacyjne:

- Kotter J.: Gdy góra lodowa topnieje, Helion, Warszawa 2008
- Informacje dotyczące zasad prowadzenia wspomagania szkół wraz z materiałami szkoleniowymi: www.ore.edu.pl/wspomaganie-pracy-szkol-i-przedszkoli [dostęp 16.09.2016]
- Bridges, W. (2008), Zarządzanie zmianami. Jak maksymalnie skorzystać na procesach przejściowych, Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Szlęk A. (red.) Pakiet edukacyjny Pozaformalnej Akademii Jakości Projektu Część 5. Analiza potrzeb Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji [online], [dostęp 10.09.2016]. Dostępny w Internecie: http://erasmusplus.org.pl/wp-content/uploads/2014/02/pajp_v_analiza_potrzeb.pdf
- Kordziński.J: Nauczyciel – trener – coach, Wydawnictwo: Wolters Kluwer SA 2013
- Clutterbuck D.: Coaching zespołowy, Rebis 2009
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2011r. (Dz. U. z 2011r., Nr 176, poz. 1051) w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki

Zalecane metody i techniki pracy:

Metody warsztatowe: studium przypadku, mapy myśli i skojarzeń, plakat podsumowujący, kula śnieżna, gwiazda pytań, harmonogram Gantta, droga do celu, analiza SWOT, analiza pola sił, mówiąca ściana, analiza dokumentów, przyczyna przyczyny, strzała Couchingowa, 5Q, technika odwróconego celu, world cafe.

Moduł X. Planowanie rozwoju zawodowego uczestników szkolenia w zakresie wspomaganie szkół

Cele operacyjne

Uczestnik szkolenia:

- wie, jakie kompetencje powinna mieć osoba odpowiedzialna za wspomaganie szkół,
- określa swoje mocne strony, które wykorzysta wspomagając szkoły,
- identyfikuje swoje deficyty, które utrudniają prowadzenie wspomaganie szkół,
- wyznacza kierunek rozwoju zawodowego i przygotowuje plan działania.

Treści szczegółowe:

- Kompetencje potrzebne do prowadzenia procesu wspomaganie na czterech etapach:
  - pomoc w diagnozowaniu potrzeb szkoły;
  - ustalenie sposobów działania prowadzących do zaspokojenia potrzeb szkoły;
  - zaplanowanie form wspomaganie i ich realizacji;
  - ocena przebiegu i efektów wspomaganie.
- Analiza własnych zasobów i ograniczeń, które mają wpływ na realizację wspomaganie:

- stosunek do wspomagania jako zadania (relacja ja - zadanie);
- stosunek do innych osób zaangażowanych w proces wspomagania (relacja ja - inni);
- postrzeganie siebie jako osoby wspomagającej (relacja ja - ja).
- Zasoby zewnętrzne jako wsparcie dla osoby prowadzącej proces wspomaganie (sieci tematyczne i wsparcia, publikacje, pracownicy placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych, eksperci i konsultanci MEN i ORE)
- Indywidualne cele rozwojowe a cele rozwojowe własnej instytucji.
- Plan rozwoju własnego w kontekście zadań stojących przed osobą prowadzącą wspomaganie szkół/przedszkoli.

Zasoby edukacyjne:

- Boydell T., Leary M., (2006). Identyfikacja potrzeb szkoleniowych. Kraków: Wolters Kluwer
- Profil kompetencyjny osoby odpowiedzialnej za wspomaganie szkoły (str. 13-17) w: Hajdukiewicz M. (red). Jak wspomagać pracę szkoły? Poradnik dla pracowników instytucji systemu wspomagania. Zeszyt 1. Założenia nowego systemu doskonalenia nauczycieli [online] Ośrodek Rozwoju Edukacji Dostępny w Internecie [16.09.16] <http://www.ore.edu.pl/component/phocadownload/category/136-poradnik-metodyczny?download=3318:jak-wspomagac-prace-szkoly-poradnik-dla-pracownikow-instytucji-systemu-wspomagania-zeszyt-1-zalozenia-nowego-systemu-doskonalenia-nauczycieli>
- Materiały szkoleniowe – Letnia Akademia SORE [online] Ośrodek Rozwoju Edukacji Dostępny w Internecie [16.09.16] <http://doskonaleniewsieci.pl/Upload/Artykuly/SORE%20-%20Wsparcie/las.zip>
- Materiały szkoleniowe – Zimowa Akademia SORE [online] Ośrodek Rozwoju Edukacji Dostępny w Internecie [16.09.16] <https://doskonaleniewsieci.pl/Upload/Artykuly/zaspa/Zalaczniki.zip>

Zalecane metody i techniki pracy

Metody warsztatowe - praca zespołowa, praca indywidualna (refleksja, autodiagnoza, planowanie), koło diagnostyczne, plan osobistego rozwoju, okno Johari.

